Redacţiunea, Administraţiunea şi Tipografia:
BRAŞOVU, piaţa mare, Târgulŭ Inului Nr. 30.
Scrisorĭ nefrancate nu se primescŭ. Manuscripte nu se retrimitŭ.
Birourile de anunciurĭ:
Braşovŭ, piaţa mare, Târgulŭ Inului Nr. 30.
Inserate mai primescŭ în Viena R. Mosse, Haasenstein & Vogler (Otto Maas), H. Schalek, Alois Herndel, M. Dukes, A. Oppelik, J. Danneberg; în Budapesta: A. V. Goldberger, Eckstein Bernat; în Frankfurt: G. L. Daube; în Hamburg: A. Steiner.
Preţulŭ inserţiunilorŭ: o seria garmond pe o colónă 6 cr. şi 30 cr. timbru pentru o publicare. Publicărĭ mai dese după tarifă şi învoială.
Reclame pe pagina a III-a o seriă 10 cr. v. a. séu 30 banĭ.

GAZETA TRANSILVANIEI.

ANULŬ LVI.

„Gazeta" ese în fiă-care ḑi
Abonamente pentru Austro-Ungaria.
Pe un anŭ 12 fl., pe şése lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl.
N-rii de Duminecă 2 fl. pe anŭ.
Pentru România şi străinătate:
Pe unŭ anŭ 40 francĭ, pe şése lunĭ 20 fr., pe trei lunĭ 10 fr.
N-rii de Duminecă 8 francĭ.
Se prenumĕră la tóte oficiele poştale din întru şi din afară şi la dd. colectorĭ.
Abonamentulŭ pentru Braşovŭ:
a administraţiune, piaţa mare, Târgulŭ Inului Nr. 30 etagiulŭ I.: pe unŭ anŭ 10 fl., pe şése lunĭ 5 fl., pe trei lunĭ 2 fl. 50 cr. Cu dusulŭ în casă: Pe unŭ anŭ 12 fl., pe 6 lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl. Unŭ esemplarŭ 5 cr. v. a. séu 15 banĭ. Atâtŭ abonamentele câtŭ şi inserţiunile suntŭ a se plăti înainte.

Nr. 106. Braşovŭ, Sâmbătă, 15 (27) Mai 1893.

Braşovŭ, 14 Mai v.

Punemŭ astăḑĭ în faţa cetitorilorŭ noştri o mică dare de sémă, privitóre la activitatea „Kulturegylet"-ului ardelenescŭ, care pe ḑi ce merge a începutŭ sĕ ia nisce dimensiunĭ totŭ mai amenințătóre pentru noi.

Nu s'a împlinitŭ încă unŭ deceniu, de când s'au pusŭ temeliile acestei fatale instituţiunĭ de maghiarisare, şi étă că a şi începutŭ sĕ ne copleşéscă de tóte părţile cu scóle unguresci, cu bibliotecĭ unguresci, cu asile şi internate unguresci, şi cu alte multe instituţiunĭ şi mijlóce, carĭ tindŭ la corumperea şi paralisarea învĕţămêntului nostru poporalŭ şi la nimicirea orĭ cărei desvoltărĭ culturale a nóstre.

Tabloulŭ, ce ni-lŭ presentă raportulŭ de mai josŭ, este în adevĕrŭ de natură a ne inspira cele mai serióse îngrijirĭ, mai alesŭ décă vomŭ ţiné sémă, că nu este „Kulturegylet"-ulŭ ardelenescŭ singurŭ în feliulŭ sĕu. Alăturĭ cu elŭ lucréză încă o mulţime de alte societăţĭ de maghiarisare, ér mai pe susŭ de tóte acestea stă însu-şĭ guvernulŭ, sub a căruia ocrotire înflorescŭ atâtŭ de bine aceste societăţĭ.

Numai câteva ḑile suntŭ, de când amŭ idigetatŭ marea acţiune de maghiarisare, ce se desvóltă în Sĕcuime din partea guvernului însu-şĭ, care după cum se vede şi a pusŭ de gândŭ sĕ nimicéscă şi paraliseze până şi cea din urmă şcólă poporală română aflătóre în acele părţĭ.

Mergêndŭ totŭ astfeliu înainte, cu esactitate matematică se póte calcula, că n'au sĕ trécă mulţĭ anĭ la mijlocŭ şi situaţiunea nóstră are sĕ devină din cele mai penibile.

In faţa acestorŭ prevederĭ, nu mai putemŭ rĕmâné nicĭ unŭ momentŭ indiferenţĭ faţă cu cele ce se petrecŭ în jurulŭ nostru. A ne încrede orbesce în puterile propri de conservare şi a nu întreprinde nimicŭ pentru paralisarea acţiunei contrare, ar însemna cea mai periculósa riscare a esistenţei nóstre naţionale.

Şi décă vomŭ arunca o scurtă privire asupra activităţii nóstre culturale şi a mijlócelorŭ de resistenţă peste totŭ, va trebui sĕ recunóscemŭ cu durere, că suntemŭ încă departe, suntemŭ fórte departe de acelŭ punctŭ, în care sĕ putemŭ ḑice, că în acéstă desperată luptă de conservare, ne-amŭ afla şi noi la înălţimea datorinţei nóstre.

Nu vomŭ ḑice, că dóră n'amŭ aduce şi noi ḑilnice jertfe pentru cultura nóstră naţională şi pentru luminarea şi conservarea neamului. Nu trebue însĕ sĕ uitămŭ, că timpurile, în carĭ trăimŭ astăḑĭ, suntŭ nisce timpurĭ anormale, carĭ reclamă dela noi o deosebită încordare a puterilorŭ pentru a puté face faţă puternicului adversarŭ.

Acéstă *deosebită* încordare a puterilorŭ însĕ, la noi nu o găsimŭ. Vedemŭ că şi puţinele reuniunĭ culturale, ce le mai avemŭ, suntŭ într'unŭ progresŭ relativŭ fórte ne'semnatŭ, ba unele din ele suntŭ chiar în stagnaţiune. Nu ne vomŭ provoca aicĭ la casurĭ speciale, nicĭ nu vomŭ aminti de vechia nóstră Asociaţiune transilvană, pe care ne genămŭ a-o şi aduce în comparaţiă cu tinĕrulŭ „Kulturegylet" ardelenescŭ, care în mai puţinŭ de ḑece anĭ s'a avêntatŭ la unŭ capitalŭ de aprópe douĕ milióne flor.

Ajunge a constata, ca în lupta nóstră de conservare nu suntemŭ pĕtrunşĭ nicĭ pe departe de entusiasmulŭ acela sfântŭ, ce-lŭ reclamă dela noi seriositatea luptei, în care ne aflămŭ.

Imprejurarea acésta este singurulŭ motivŭ, ce ne face sĕ privimŭ cu atâta îngrijire la munca desfăşurată de adversarii noştri. Căcĭ nu trebue sĕ uitămŭ, că ne aflămŭ într'o luptă desperată, din care fără deplină devoţiune, desĕvîrşită jertfă şi entusiasmŭ pentru causă, e imposibilŭ a eşi învingĕtorŭ.

E. M. K. E. în 1892.

La 28 Maiu n. se va ţiné în oraşulŭ Deeşiu (Comit. Solnocŭ-Dobéca) adunarea generală a „Kulturegylet"-ului. Din incidentulŭ acesta d-lŭ *Sandor* Jozsef va ceti unŭ raportŭ din care foile unguresci publică următórele date, raportŭ în care se va arăta activitatea acestei instituţii de maghiarisare. Étă datele din vorbă:

Averea, în banĭ, a „Kulturegylet"-ului este depusă în hârtii de statŭ şi în bancnote şi face suma de 473,271 fl. 84 cr.; proprietatea din Geoagiulŭ de josŭ represintă suma de 221,557 fl.; o casă în Cluşiu representă 140,944 fl. 20 cr.; în testaţiunĭ 26,429 fl. 28 cr. Capitalisaţĭ suntŭ 26.908 fl. In obligaţiunĭ 97,736 fl. 47 cr. averea esternă face 7759 fl. 56 cr.; în mişcătorŭ 5000 fl. Suma totală: *1,002.606 fl. 35 cr.* Raportorulŭ observă, că la suma acésta se póte adauge încă 120,000 fl., carĭ vinŭ societăţii din economii făcute la diverse proprietăţĭ. Aşa dér ă averea „Kulturegylet"-ului se apropiă de *douĕ milióne* florinĭ. La capitalŭ se adaugă mereu taxele de membri fundatorĭ şi de membri ordinarĭ, precum şi alte venite laterale, aşa că din venitulŭ curatŭ anualŭ de 90,000 fl. se capitaliséză câte 54,384 fl.

Averea capitalisată a îmulţit'o anulŭ trecutŭ primatele Vaszary cu 1000 fl., dăruiţĭ reuniunei.

Organisaţia „Kulturegylet"-ului, ḑice raportulŭ, s'a estinsŭ deja peste întrégă ţéra şi afară de comit. Arva, are în fiă-care comitatŭ atâţĭ membri, încâtŭ filialele se potŭ organisa pretutindenea în centre. In Ardélŭ deja activitatea „Kulturegylet"-ului şĭ-a marcatŭ liniile sale culturale, între hotarĕle cărora elŭ se luptă cu şcólele şi instituţiile culturale.

„Kulturegylet"-ulŭ dă ajutóre bisericescĭ şi şcolastice: la câte-unŭ preotŭ romano-catolicŭ din Făgăraşŭ, Ciucŭ, Hunedóra, Bistriţă-Năsĕudŭ, Sibiiu, Trei-scaune, Turda-Arieşŭ; la 6 şcóle romano-catolice, la 7 preoţĭ reformaţĭ şi la 26 şcóle reformate; la 3 şcóle unitare, bisericei augustine din Braşovŭ, bisericei israelite din Cluşiu şi la *şcóle gr. cat. şi gr. or. românescĭ din Ciucŭ.*

Are propriele sale şcóle: în Aranykut, *Blaşiu*, Şebişelŭ, Ighiu, Nagy Zsombor, Magyoro Kereki şi Vamos Udvarhely. Cu totulŭ 8.

Are propriile sale kisdedovurĭ: în Vinţulŭ de josŭ, Bistriţă, Bărăbanţŭ, Braşovŭ (2), Deva, Făgăraşŭ, Petroşenĭ, Sighişóra, Orĕştie, Ördög-kut şi Huedinŭ.

Are asile: în Alpest, Baciu, Bürkös, Felsö Száláspatak, Hár, Lazsad şi Gyala.

Susţine internate: *în Blaşiu*, Sebeşelŭ, Deva — îndreptândŭ acéstă activitate şi în alte părţĭ.

Ajutoréză şcóle sĕrace: în Bolya, Şeica mare şi Sibiiu. Dă premii din fundaţiile „Gyertyánffy" şi „Nemes". Susţine învĕţătorĭ: în Geoagiulŭ de josŭ, Haro şi Nagy-Kapold. Susţine orfelinatŭ: în Aiudŭ.

Are bibliotecĭ: în Apaţa, *Blaşiu*, Huedinŭ, Belhorŭ, Bistriţă, Bodola Nyen, *Braşovŭ* (2), Bradŭ, Bürkös, Cernatu-Săcelelorŭ, Ciucŭ-St.-Georgiu-Bánk, Deva, Aiudu-de-susŭ, Felsö-Szováth, Gernesigŭ, Gyergyo-Bekás, Halmagiu, Horgospatak, Şebişelŭ, Cohalmŭ, Köszvényes-Remete, Cetatea de baltă, Lozsád, Nimigia maghiară, Murĕşŭ-Bogata, Murĕşŭ St. Benedicŭ, Mediaşŭ, Mociu, Nagy Sajó, Şeica-mare, Sibiiu, Tirimia mare, Brata română, Năsĕudŭ, Pipŭ, Rodna-vechiă, Sĕcădate, Sas Sebeşŭ, Cehulŭ Silvaniei, Roşia de munte, Vécs, Vizocna şi Zizinŭ. Cu totulŭ 45 de bibliotecĭ.

Acésta este activitatea „Kulturegylet"-ului. E de însemnatŭ, că acéstă reuniune purŭ de maghiarisare îşĭ îndréptă privirile şi ghiarele mai alesŭ în părţile şi localităţile locuite de românĭ, faţă cu ale cărei atentate la limba şi naţionalitate, noi Românii fórte puţină resistenţă opunemŭ — mai bine ḑisŭ nimicŭ.

FOELETONULU „GAZ. TRANS."

Zola către tinerime.

O vorbire ţinută la Reuniunea studenţilorŭ francesĭ în ḑiua de Rosalii.

Regretabilŭ, dér amŭ ajunsŭ şi eu la vêrsta, când omului îi pare rĕu, că nu mai e tînĕrŭ, şi când îlŭ punŭ pe gândurĭ tinerii, carĭ resarŭ în urma lui. Ei judecă, ei ne continuă pe noi. Vĕdŭ, că în ei se nasce viitorulŭ şi une-orĭ cu temere mĕ gândescŭ: óre ce vorŭ delătura ei, ce vorŭ conserva din noi? şi din lucrările nóstre, ce se va alege în mânile lorŭ? Căcĭ lucrările nóstre nu potŭ fi durabile decâtŭ prin ei şi numai atuncĭ ele nu disparŭ, décă ei le primescŭ, înmulţindu-le şi sfêrşindu-le. Din causa acésta urmărescŭ eu cu atâta interesŭ ideile tinerimei, citindŭ ḑiarele cele mai bune şi revistele. 'Mĭ dau silinţa a cunósce spiritulŭ vivincătorŭ alŭ şcólelorŭ nóstre superióre; dorescŭ a sci, încătrău mergeţĭ D-vóstrĕ: inteligenţa şi voinţa viitorului.

Dér într'asta, domnilorŭ, e şi ceva egoismŭ, pe care eu nu'lŭ ascundŭ. In unele privinţe sunt ca muncitorulŭ, care şĭ gată casa, unde vré sĕ-şĭ petrécă ḑilele bĕtrâneţelorŭ, şi apoi e nelinişştitŭ: óre ce timpŭ va fi mai târḑiu? Óre plóia nu va face stricăciunĭ păreţilorŭ? Óre vêntulŭ de méḑă-nópte nu va rupe coperişulŭ? Şi mai pe susŭ de tóte, óre destul de solid sunt edificaţĭ păreţii, ca sĕ pótă înfrunta furtunile; n'a făcutŭ óre cruţare în materialulŭ suficientŭ şi în timpulŭ grelei muncĭ? Dér într'adevĕrŭ, faţă cu secululŭ viitorŭ, lucréză in mine mai multŭ curiositatea, decâtŭ împotrivirea, mai multŭ simpatia caldă, decâtŭ nedumerirea personală. Şi apoi sĕ pierŭ şi eu şi întrégă generaţia mea, décă nu suntemŭ bunĭ de altceva, decâtŭ de-a umplé o grópă, orĭ de-a ajuta pe aceia, carĭ rĕvnescŭ după lumină.

Domnii mei, mereu audŭ ḑicêndu-se, că positivismulŭ trage de mórte, că naturalismulŭ a muritŭ, că sciinţa s'ar afla la sfîrşitulŭ acelui punctŭ de vedere alŭ păcei morale şi a fericirei omenescĭ, ce a promisŭ. Credŭ, că D-vóstrĕ sciţĭ, că nicĭ prin minte nu-mĭ trece a deslega grelele probleme ale acestorŭ cestiunĭ. Eu nu sunt decâtŭ unŭ omŭ neînvĕţatŭ, n'am nicĭ o autoritate, ca sĕ potŭ vorbi în numele sciinţei şi a filosofiei. Eu, décă-mĭ concedeţĭ, nu sunt decâtŭ unŭ simplu romancierŭ, care a aflatŭ una şi alta şi a cărui întrégă competenţă stă în aceea, că a privitŭ multŭ şi a lucratŭ multŭ. Eu aşadér ă, numai ca martorŭ cutezŭ a Vĕ spune, că ce a fostŭ, adecă ce a voitŭ sĕ fiă generaţia mea, ómenii de acum 50 de anĭ, pe carĭ generaţia D-vóstrĕ în curêndŭ o sĕ-i privéscă dreptŭ strĕbunĭ.

La ultima esposiţiă de pe Câmpulŭ Marte m'au surprinsŭ fórte multŭ deosebitele chipurĭ ale creaţiunilorŭ. Se ḑice, că acolo se potŭ vedé pururea aceleaşĭ picturĭ. Asta e greşélă. Evoluţia, ce-i dreptŭ, este lină, dér totuşĭ câtŭ de mare este ea asemĕnându-o cu celelalte esposiţii. Eu îmĭ aducŭ încă fórte bine aminte de esposiţiile academice şi romantice din 1863; atuncĭ încă nu triumfa *plein air*. Cu cincĭspreḑece anĭ mai târḑiu însĕ, când deja Manet triumfase, am vĕḑutŭ alte esposiţii, unde strălucia pretutindenĭ lumina sórelui curatŭ. Aprópe pe tóte părţile pĕtrunse lumina, se vedea tendinţa spre adevĕrŭ şi fiăcare cadru era, ca o ferestră liberă, scăldată în strĕlucire şi deschisă spre natură. Şi acum, după 15 anĭ, érăşĭ am observatŭ, că pe lumina tineră a tablourilorŭ începe sĕ planeze o negură mistică; ómenii tindŭ încă şi acum după pictura luminósă, dér deja adevĕrulŭ începe sĕ se desfigureze, figurile se întindŭ şi caracterele şi mania noutăţii răpesce éră pe artiştĭ în imperiulŭ visurilorŭ.

Generaţia mea, după acei marĭ strĕbunĭ cărorŭ noi nu le amŭ fostŭ decâtŭ continuatorĭ, s'a nisuitŭ a deschide ferestrele spre natură: *a vedé totŭ şi a spune totŭ.* In tendinţa acésta, fiă chiar şi inconscientŭ, totdéuna s'a manifestatŭ filosofia positivă, luptele lungĭ ale sciinţelorŭ analitice şi practice. Totdéuna noi amŭ jurată pe sciinţă, care ne încungiurase de tóte părţile; din ea amŭ traitŭ sorbindŭ aerulŭ epocei. Acum potŭ mărturisi, că eu am fostŭ unŭ revoluţionarŭ, încercândŭ a duce în lumea literaturei sistemulŭ riguroşŭ sciinţificŭ.